

Cumhuriyet'in İlk Yıllarından Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecine Türk Eğitimi ve Eğitim Uygulamalarının Bir Köye Yansımaları(Erbeyli İlkokulu Öğrenci Kütüklerinin İncelenmesi 1933-1953)

Menderes AKDAĞ¹

Özet

Milli Mücadele sonrası milli egemenliğe dayalı, laik, bir ulus devlet var edilmeye çalışılmıştır. Yeni bir devlet olgusu yeni bir millet inşasını zorunlu kılmıştır. Bu inşanın anahtarı eğitim olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ün sağlığında kendine ait ilk kuşağını yaptığı büyük inkılapların ışığında yetiştirmiştir. Türkiye, Osmanlı'dan bir insan mirası devralmıştır. İlk Cumhuriyet nesli, bu kuşakla birlikte belli bir süre aynı dönemi paylaşmıştır. Cumhuriyet'in nesilden nesile aktarılacak bir değer olarak benimsenmesinde zamana ihtiyaç duyulmuştur. Atatürk'ün ölümüyle eğitim yatırımları ve anlayışı zayıflamıştır. II. Dünya Savaşı'nın getirdiği sorunlar Türk Eğitim Sistemi'ni etkilemiştir. Savaş sonrası çok partili siyasi sisteme geçilmiştir. Süreç 1950 seçimlerinde iktidarın el değişmesiyle tamamlanmıştır. Söz konusu dönemler, eğitimde kendine mahsus izler bırakmıştır. Eğitim, bir insan ve kimlik inşası olarak tanımlanırsa Türk eğitimin amaçlarının ne denli yakalandığını taşradaki eğitim uygulamalarından takip edebiliriz. Eğitim sorunlarını taşra derinden hissederek yaşar. Bunu anlamak için eğitimin taşra uygulamalarına bakmak gereklidir. Yine Türkiye'deki siyasi ve sosyal ayrışmaları buradan takip etmek mümkündür. 1933-1953 arası ciddi kırılmaları içinde barındırır. Makalemizde bu dönemi Erbeyli Köy İlkokulu öğrenci kütüklerinden yola çıkarak yeniden okumaya çalıştık. Süreçte, okulu terk oranının yüksek olduğunu, kızların erken yaşta evlendirildiğini, müfredatın değiştiğini gördük. Eğitim amaçlarının taşra bağlamında büyük ölçüde gerçekleştirilemediğine şahit olduk. Çalışmamızda yöntem olarak öncelikle literatür taraması yaptık. Ardından Erbeyli İlkokulu Öğrenci Kütüklerini inceledik. Buradaki verileri istatistiğe döktük. İlgili dönemde öğrencilik yapmış kimi kişilerle sözlü tarih çalışması yaptık. Gazete taramalarıyla verileri pekiştirmeye çalıştık. Araştırmamıza benzer bir çalışma henüz yapılmamıştır. Onun için Türk eğitimi ve eğitim tarihi adına çalışmamız önemli katkılar sunacaktır diyebiliriz.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Türk Eğitim Sistemi, Erbeyli, İlkokul Eğitimi, Eğitim Tarihi.

Reflection To The Village From Turkish Education and Its Practice From First Years of Turkish Republic to Transition of Multipolitical Party (A Study on Registration of Erbeyli Primary School Between 1933-1953)

Abstract

After National Struggle a nation state was trying to be formed that based on national sovereignty and secularism. This new formation determines to a new nation. The education system was the key for the nation building. Turkish Republic educated its first own generation during The Ataturk era. Turkey inherited human source from The Ottoman Empire. Therefore the first generation of Turkish Republic lived those older generation for a period. Time is needed to transfer Republican ideals to the further generation. A considerable spurt of educational investments was witnessed during The Ataturk era. Following his death, these improvements had become weakened. II. War Of The World brought many problems. These problems affected the education system. After World War, the multipolitical party system started. This progress is completed when the government changes in the selection of 1950. These periods remain traces in terms of education. If education is described as the building of identity and human, we can easily follow Turkish education system if its aims reach its goal or not from educational practice in the countryside. The countryside feels educational problems deeply. To understand this, it is necessary to look at the practice of the countryside education system. We can also follow social and political separation from it. Between the years of 1933-1953, we see that there are serious breaking points. In this article, we try to read this period from the registration of the Erbeyli Primary School. During this period, we see rate of

¹Dr. Öğretim Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, menderes.akdag@adu.edu.tr

students who dropped out the school are so high and girls are getting married with boys at young ages, the curriculum is changed. Finally, the aims of education in the light of the countryside are not actualized. . As a method in our study, we made a literature review. Then, we examined Erbeyli Primary School Student Registries. we made statistics about it. We studied oral history with some people who were students in the related years. We tried to reinforce the data through newspaper scans. A similar study as ours has not been done yet. Therefore, our study will provide important contributions in name of Turkish education and history of education.

Key Words: Education, Turkish Education System, Erbeyli, Primary Education, History of Education

1.Giriş

Cumhuriyet rejiminde egemenlik millete dayandırılmıştır. Bu rejimin kaynağı kutsal değildir (Kut anlayışı yoktur.). Böyle bir rejimde eğitim siyaseti ve uygulamaları da kendi anlayışı içerisinde şekillenmiştir. Cumhuriyet rejiminde dinsel ve siyasal erk birbirinden ayrılmıştır. Bilim ve akıl yol göstericidir. Milli Mücadele sonrasında yüzünü batıya çeviren Türkiye akılcı akımları oradan kendisine transfer etti. Bu akılcı akımların en sembolik olanı laikliktir. Çok uluslu imparatorluk yapısı geride kaldığından bir ulus devlet var edilmeye çalışılır.(Daver, 1976:16-17) Türkiye Cumhuriyeti, laiktir ve millidir. Laik yapıyı yerleştirmenin ve korumanın aynı zamanda bir ulus devlet var etmenin en önemli aracı eğitimidir. Cumhuriyet rejiminde eğitim ve hukuk da laik temellidir. En azından erken Cumhuriyet döneminde bu hedeflenmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde girilen aydınlanma çabalarının altında yatan güdüleyici etki de budur. Laik anlayışı yerleştirmek için pek çok hukuki reform yapıldı. 1924 yılında Halifeliğin kaldırılması bunun en bariz örneği oldu. Bunu pek çok reform takip etti. Reformlara karşı duyulan kimi tepkileri kırmak için de güç kullanılmaktan çekinilmedi. İstiklal mahkemelerinin varlığı bunu ispatlamaktaydı.(Lewis, 1984:261-265) Ne olursa olsun Eğitim olmadan bütün gayretlerin boşa gideceğini bilen Cumhuriyetin ilk lider kadrosu en ücra köylere kadar okullar vasıtasıyla aydınlanma meşalesini götürmeye çabalamıştır. Milli Mücadele, sadece işgal güçlerine direnişin adı değil; cehaletle mücadelenin diğer bir ismidir. Meclisi toplamadan ordu kurmayan bu bakımdan milli iradeyi ön plana çıkaran Milli Mücadele'nin öncü kadrosunun Meclis açılır açılmaz da kurulan hükümette Maarif(Eğitim) Bakanlığını teşkil etmelerinin ardındaki niyeti bu bakımdan dikkatli okumak gerekir. (Dinç, 1999: 7-9). İlk Maarif Bakanı Dr. Rıza Nur Bey olur. (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-82570/tbmm-ilk-bakanlar-kurulu-3-mayis-1920.html> Erişim Tarihi:22.12.2018) 1924 anayasasında eğitim işlerinin devletin kamusal görevi olarak tanımlanması da ayrıca önem arz etmektedir. Söz konusu anayasanın 87. Maddesi aynen şöyledir: *“Kadın, erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler. İlköğretim Devlet okullarında parasızdır.”*(<https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm> Erişim Tarihi:22.12.2018)

Çalışmamızda 1933-1953 yılları arasındaki Aydın Erbeyli Köy İlkokulu öğrenci kütükleri incelenmiştir. Erbeyli, döneminde diğer köy yerleşimlerine göre ulaşım anlamında pek çok fırsata sahiptir. Bu köyün ilkokulunun öğrenci kütüklerinden yola çıkarak üç farklı dönemin eğitim uygulamalarının taşra bağlamında izlerini, eğitim politikalarındaki kırılmaları takip etmeye çalıştık. Bir de ilgili dönemlerdeki genel eğitim amaçlarının ne denli gerçekleşebildiğinin söz konusu öğrenci kütüklerinden yola çıkarak taşra bağlamında ortaya çıkartmaya gayret gösterdik. Çalışmamızın 1933 yılından başlaması, incelememizin temel kaynağını oluşturan öğrenci kütüklerinin 1933'ten itibaren başlamasıdır. Alan taramamız esnasında çalışmamıza benzer hiçbir çalışmanın yapılmadığını gördük. Bunun için çalışmamız, Türk eğitimi, eğitim tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi hakkında belli bir boşluğu dolduracağını düşünmekteyiz.

2. 1. İç Politika Açısından 1933-1953 Yılları Arası Süreç

1933-1953 arasındaki yirmi yıllık süreç üç farklı dönemi içinde barındırır. Bu dönemler:

1923-1946 Tek Parti Dönemi

1946-1950 Çok Partili Yaşama Geçiş Süreci

1950-1960 Demokrat Parti İktidarı Dönemi

Söz konusu dönemler, daha çok devlet mekanizmasının ve siyasetin ne biçimde şekillendiği üzerine bir ayırımla oluşturulmuştur. Bu üç dönem, ekonomiden, sağlığa, oradan hukuka ve eğitime uzanan pek çok farklı uygulamaların olduğu devirlerdir. Söz konusu dönemlerde ilk ve orta öğretime ait ders kitapların her birinin içeriğine baktığımızda bu kırılmayı görebilir ve en temelde birbirine taban tabana zıt laik uygulamalarına şahit olabiliriz. (Özakın, 2004:20-30).

2. 2. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Eğitim Amaçları

Cumhuriyet'in ilk yıllarında laik, ulusal, kamusal, zorunlu, karma, çağdaş bir eğitim anlayışı amaçlanır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu, bu eğitim anlayışının hukuki alt yapısını oluşturur. Bu kanun Türk eğitim tarihinde bir devrim niteliğindedir. Bu kanunla Türkiye'ye faaliyet gösteren tüm eğitim kurumlarının denetimi Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. Azınlık bir disiplin altına alınmıştır. Alınamayanlar ise kapatılmıştır. (Vahapoğlu, 1990:150-152) Halkevleri ve Köy Enstitüleri eğitim amaçlarına ulaşmanın araçlarıdır. 15 Temmuz 1923'te toplanan I. Heyeti İlmîye toplantı kararları II. TBMM(Cumhuriyeti ilan eden meclis) hükümeti programına yansır. Bu programda dinsel eğitimden söz edilmez. Bu heyetin toplantı kararları ulusal, işe ve uygulamaya dönük çağdaş eğitimin ilk somut basamağıdır. Milli Mücadele yıllarında nesillerin milli ve manevi değerlerle yetiştirilmesi gerektiği vurgulanır. Saltanatın kaldırılması(1922) aşamasında Atatürk tarafından cehaletle mücadelenin gerekliliği ortaya konur. Kızların eğitilmesi gerektiği söylenir. Milli Mücadele, sadece işgal güçlerine direnişin adı değildir; cehaletle mücadelenin de ifadesidir. Meclis toplandıktan sonra kurmayan bu bakımdan milli iradeyi ön plana çıkaran Milli Mücadele'nin lider kadrosu Meclis açılır açılmaz da kurulan hükümette Maarif(Eğitim) Bakanlığını teşkil etmelerinin ardındaki niyeti bu bakımdan dikkatli okumak gerekir. (Dinç, 1999:8). Erken Cumhuriyet Dönemi eğitim amaçlarından birisi laik, akli ve bilimi rehber edinen, çevreyi koruyan, düşünen, yaratıcı, demokrat, insan haklarına saygılı, sorgulayan, üreten, nesiller yetiştirmektir. Özetle 'laik, ulusal, kamusal, zorunlu, karma, çağdaş bir eğitim var etme' temel hedeftir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu, medreselerin kapatılması, yabancı okullarda Türkçe derslerinin zorunlu olması, millet mektepleri' bize bunları gösterir. Yine azınlık okullarının denetiminin Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmesi, kolej ve diğer okullardan dini sembollerin kullanılmasının, değişik ulusal duyguları aşılama dönük dinsel öğretilerin yasaklanması bu bağlamda değerlendirilebilir. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte Türkiye'de eğitimde büyük atılımlar yapılır. Örneğin 1923'ten 1928 yılına kadar 4.770 olan ilkokul sayısı 6.060'a çıkar. Bu rakam toprakları işgalden yeni kurtulmuş, kaynakları talan edilmiş bir ülke için oldukça büyüktür. Bu yatırımlar daha sonraki yıllarda artarak devam eder. Ancak eğitim yatırımları, II. Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle neredeyse durma noktasına gelir. (Öztürk, 1999: s.57-71).

1933-1953 arası yirmi yıllık süreçte siyasal gelişmelere bağlı olarak yukarıdaki sistem ve amaçlarda kırılma meydana gelir. Örneğin CHP'nin iktidardan düştüğü tarihlerde Halk Evleri ve Köy Enstitüleri kapatılır.

2. 3. Dış Dünyadaki Gelişmeler ve Dış Dünyanın İç Siyaseti Etkilemesi

1933-1953 arası olaylar akıl almaz hızla gelişir.1929'da Dünya ekonomik buhranı yaşanır. Almanya'da Naziler iktidara gelir (Armaoğlu, 1998: s.237-238). İtalya'da çok daha önce Mussolini iktidarı ele geçirir. (Armaoğlu, 1998: s.171-172) Güney ve Batı Avrupa'daki bu iktidar değişiklikleri dünyada yeni buhranların ortaya çıkmasına neden olur.² 1939'da büyük bir Dünya Savaşı başlar. Savaştan sonra SSCB, Doğu Avrupa'yı etkisi altına alır. 1945 itibariyle iki kutuplu bir dünya doğar. Atom bombasının Amerika tarafından Japonya karşı kullanılmasıyla dünya nükleer silah gerçeğiyle karşılaşır. (Davis, 2004: 355). Soğuk savaş döneminde sürekli bir nükleer savaş tedirginliği yaşanır.

Dünya siyasetinde cereyan eden olaylar, Türkiye iç siyasetini doğrudan etkiler. Bu etki suda meydana gelen halkaların yayılması gibi daha lokal bölgelere kadar ulaşır. 1933'ler Cumhuriyet'in ilk yıllarıdır. Bu tarih itibariyle kendi kaynaklarını kontrol edebilen laik, ulus bir devlet oluşturulur. 1929-1939 arası dünyada meydana gelen ve bu döneme buhranlar dönemi dedirten kimi olayların gelişmesi Cumhuriyetimizin ilk yıllarına rastlar. Örneğin 1929 Dünya ekonomik bunalımı Türkiye'yi derinden etkiler; Türkiye aydınlanmasının bel kemiği olan okul yatırımlarının bıçak gibi kesilmesine neden olur. (Öztürk, 1999: s.60) Türkiye, 1929-1939 arası ustaca bir denge politikası uygular. Almanya'nın Balkanlar ve Doğu Avrupa; İtalya'nın Doğu Akdeniz üzerinde artan baskısına karşılık Türkiye bölgesel işbirliklerine yönelir. Sadabat ve Balkan Paktları böyle bir işbirliği sonucunda kurulur. Türkiye kriz ortamından yararlanarak Boğazlar ve Hatay sorununu kendi lehinde çözümler. (Eroğlu, 1999: 322-330) Atatürk'ün ölümünden sonra II. Dünya Savaşı başlar. Türkiye savaşa girmemesine rağmen savaşın tüm ağırlığını hisseder. Ülkenin savaş yıllarında yürüttüğü sıkı ekonomik politikalar tepkilerin artmasına neden olur. Böyle bir ortamda yapılan seçimler sonucunda CHP iktidardan düşer. (Aybars, 2000: 103-105) Savaş sonunda SSCB, Türkiye'den Doğu Anadolu'dan toprak; Boğazlardan üs ister. (Demokrat İzmir, 22 Ağustos 1946) SSCB tehdidi nedeniyle savaş bitmesine rağmen ordusunun bir kısmını terhis edemez. Hatta kimi yerde kadınlar dahi askere alınır. (Meral Özçöllü ile yapılan görüşme, Tarihi: 8.11.2015)³ Süreç sonu itibariyle SSCB tehlikesine karşı Türkiye ABD'yle yakınlaşmak zorunda kalır. Marshall yardımıyla ülke uygulamış olduğu denge politikalarından uzaklaşarak ABD ve Batı'ya bağımlı hale gelir.

Siyasi gelişmeler Türk eğitim sistemini oradan bütün taşrada eğitimi etkiler. Erbeyli, konumu itibariyle meydana gelen siyasal ve toplumsal dönüşümlerden taşra bağlamında en çok etkilenen yerdir.

2. 4. İlde Genel Eğitim Durumu

Erbeyli Köyü, Aydın iline bağlıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında hedef olan bilimi rehber edinmiş kuşaklar yetiştirme amacına müteallik, laik, milli ve çağdaş eğitim anlayışı Aydın ili genelinde de uygulanmaya gayret gösterilir. Okuma yazma oranı Cumhuriyet ilk kurulduğu yıllarda %5 bile değildir. (Kartekin, 1973:46) Öncelikle bu sorunu çözmek gerekmektedir. Bu sorunun çözümü için Millet Mektepleri uygulamasına gidilir. (Şahin, 1992:213-214)

² Armaoğlu, '1929-1939 arasını Buhranlar Dönemi' demektedir. Bkz. a.g.e S.227

³ Konuyla İlgili Belgesel Film "Deli Gönüm"

<https://www.youtube.com/watch?v=S90x2CtCBDk&t=123s> Erişim Tarihi: 22.12.2018.

İlköğretim önemsenir ve yaygınlaştırılır. Bunun için Osmanlı'dan kalma okulların durumları iyileştirerek onlarda eğitime devam edilirken yeni ilkokul binaları da inşa edilir. İlin en eski okullarından olan Güzelhisar İlkokulu ve Cumhuriyet İlkokulu eski Osmanlı mekteplerinin dönüştürülmesiyle ortaya çıkar. (Cumhuriyetin 15.Yılında Aydın, 1938: 60-62) Bunun yanında 1923'ten incelememizin başlangıcı 1933'e kadar Aydın'da okul sayısı 169'a ulaşır. Türk Ocakları ardından Halkevlerinin faaliyetlerinin Aydın ili eğitimine katkıları yadsınmaz. Tiyatro, seminer, sinema, fotoğrafçılık gibi pek çok alanda faaliyet gösteren Halkevleri halkın eğitime ve Cumhuriyet ideallerinin benimsenmesine ciddi katkı sağlar. (Akdağ, 2018:135-142) Aydın'da Ticaret Ortaokulu, Leyli Sinai İdadisi şeklinde mesleğe yönelik okullar açılır. Bunlardan Ticaret Ortaokulu çok partili yaşam geçiş sürecinde liseye dönüşür. Belli merkezlerde Köy Enstitüleri kurulur. Bunlardan bir tanesi 1944 yılında kurulan Aydın ili Ortaklar Köy Enstitüsü'dür.

Erken Cumhuriyet döneminde eğitim yatırımlarının önündeki en büyük engel 1929 Dünya ekonomik buhranı olur. Bu buhran Türkiye'de o denli etkili olur ki yeni kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'na halkın kontrolsüz bir akını olur(Hizmet, 8 Eylül 1930) Devletin rejimi tehlikeye düşünce parti kendi kendini kapatır(Baysan, 1997:172-173). Çok partili yaşam geçiş başarısız olur. Her alanda bir olumsuzluk yaşanır. Aydın ili okul yatırımları açısından iki dönem bir duraklama yaşar. Bunlardan ilki bahsi geçen bu dönemdir. Diğer ise II. Dünya Savaşı yıllarıdır. Bu yıllar bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndaki sıkıntılar çeşitli illerde olduğu gibi Aydın ilinde de ciddi eğitim sorunlarını beraberinde getirir. Aydın'ın eğitim durumuyla ilgili yapılan değerlendirmelerde 1940'tan 1948'e kadar Aydın merkezde ilkokullarda sınıfların kalabalık olduğu ifade edilir. İktidar partisi CHP kongrelerinde Aydın merkeze en az dört tane daha ilkokulun acilen yapılması gerektiği vurgulanır. Kimi ilkokulların geçici binalarda hizmet vermesi de eleştiri konusu olur. (CHP Aydın İl Kongresi (3.12.1948) İlçe Kongrelerinden Gelen Dileklerin Özeti, s.1) Anadolu'nun en seçkin kentlerinden Nazilli için söz konusu dönemle ilgili verilecek eğitim istatistiği karşılaşılan sorunları bize açıkça göstermektedir. 1946 itibariyle Nazilli'de kent merkezinde kız çocuklarının % 42'si, erkeklerin ise % 17'si; köylerdeyse kız çocuklarının % 51'i, erkeklerin % 21 okula devam etmemektedir. Diğer bir ifadeyle toplamda 5.789 kız çocuğundan sadece 2.985 kişisi ilkokula gidebilmektedir. 6.385 erkek çocuğunun 4.793'ü okula devam edebilmektedir. Kızlarda okula gitmeme oranı % 49, erkeklerde ise % 25 olur. Nazilli merkez ilçede 4, köylerde 35 olmak üzere toplam 39 tane okulda eğitim-öğretim faaliyetini yürütülmektedir. İlçeye bağlı 72 köyün yarısından fazlasında ilkokul yoktur. Nazilli'de ortaokulunda okuyan 371 öğrencinin sadece 79'u kızdır. İlçede 1.795 kişi merkezde, 5.984 kişi köylerde olmak üzere toplam 5.984 öğrenci vardır. 36 öğretmen merkezde, 62 öğretmen değişik köylerde olmak üzere toplam öğretmen sayısı 98'dir. Her öğretmene ortalama 79 öğrenci düşmektedir. (Demokrat İzmir, 16 Mayıs 1946). Aydın ilinin tamamında eğitim alanında benzer sorunlar yaşanmaktadır. Bazen yeni yapılan okul binaları öğretmen yokluğundan zamanında açılmamakta, açılış bir sonraki seneye ertelenmektedir. Muhafif gazeteler bu durumu öğretmen yokluğuna değil ekonomik sorunlara bağlar. (Demokrat İzmir, 30 Ekim 1948) Çok partili yaşama geçiş sürecinde eğitim sorunları sadece öğrenci ve bina boyutunda değildir. Eğitim çalışanları ciddi sorunlar yaşar. Öğretmenlerin maaş ve özlük sorunları ciddidir. Bu nedenle Aydın'da görev yapan öğretmenler Milli Eğitim Bakanlığı'na açık mektup yazıp, sorunlarına çözüm bulunmasını isterler. (Anadolu, 10 Eylül 1948)

Aydın ilinde okullaşma oranında gözle görülür değişim 1945-1950 yılları arasında gerçekleşir. 1946 başında dönemin Aydın Valisi Salim Gündoğan 4 yıl içerisinde okulsuz

köy bırakmamayı amaçladıklarını söyler. (Anadolu, 2 Ocak 1946) Rüknettin Nasuhioğlu'nun Aydın valiliği döneminde eğitim sorunlarını çözmek için kendi başkanlığında kaymakamlar, il süreli komisyon üyeleri, bayındırlık ve milli eğitim müdürleri, müfettiş ve memurları, gezici başöğretmenler ve köy muhtarlarının katıldıkları bir toplantı yapılır. Bu ciddi çabalar sonucunda 1948 itibariyle Aydın ilinde ilkokul sayısı 105'ten 205'e ulaşır. Aynı yıl itibariyle 64 okul ve 34 öğretmen evi (lojman) inşaatı ise devam etmektedir. Bunların yanı sıra 20 öğretmen evi daha yapılması planlanmaktadır. Bütün iyi niyetli girişimlere rağmen köy okullarının kadro eksikliği hayli fazladır. Bu eksikliği gidermek için 591.000 lira bakanlıktan yardım ödeneği istenir. 1948 yılı verilerine göre Aydın'da 248 köyde okul bulunmamaktadır. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin bazılarının bu köylere gönderilmesiyle buralarda okul yapımının hızlanacağı düşünülüp, çocuk sayısı 30'un altında olan köylere köy eğitmeni gönderilmesi planlanır. 1943-1948 arası Aydın'da okullu köylerin sayısı hızla artar. Ancak sorunlar o kadar büyüktür ki Salim Gündoğan'ın valiliği dönemindeki eğitim yatırımları planı revize edilir. Yeni yapılan planda 10 yıllık stratejiye göre 1957'ye kadar Aydın ilinde okulsuz köy bırakılmaması hedeflenmektedir. (Anadolu, 24 Mart 1948) Okul durumu çok kötü olan Aydın merkezde İl Genel Meclisi 1950 senesi bütçesine ilkokul yapımı için 100 bin liralık bir ödenek koyar. Bu, kentte sevinçle karşılanır. (Anadolu, 30 Ocak 1950) Aşağı Nazilli'den Yukarı Nazilli'ye öğrencilerin kış şartlarında okula gelmeleri güç olunca Aşağı Nazilli'de ayrı bir okul yaptırılır, Sümerbank ve İl Özel İdaresi bu işin bitirilmesi için parasal kaynak sağlar. (Anadolu, 7 Mart 1949)

Çok partili yaşama geçişte ilkokul yatırımları yanında orta eğitim yatırımlarına da büyük önem verilir. 1948'de Aydın Lisesi⁴ ve Aydın Ticaret Lisesi açılır. Aydın Lisesi, ilin ilk lisesi olma özelliğindedir. Aydın Lisesi'nin açılmasıyla azalmaya yüz tutan ortaokul talebesi yine artmaya başlar ve Aydın kültürel açıdan ileri kentlerden biri haline gelir. Aydın Lisesi, Ticaret Lisesi ve Kız Sanat Okulu'yla birlikte ilin üçüncü ve köklü bir okulu olur. Aydın Lisesi sıkıntılı bir dönemde açıldığından bu durum, Cumhuriyet'in bir zaferi ve insanlarımızın iş yapma becerisi olarak algılanır. (Anadolu, 26 Eylül 1948). Aydın Lisesi, 60 öğrenciyle eğitime başlar. Aydın Halkevi okula 8 öğrenci kürsüsü bağışlar, tüm varlıklı kimseleri de Aydın Lisesi'ne katkı yapmaya çağırır. (Anadolu, 13 Ekim 1948) 1943'te özel mahiyette açılan Söke Ortaokulu 1946'da Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilir. 1946 itibariyle bu okulda 30'u kız, 105'i erkek olmak üzere 135 öğrenci eğitim görmektedir. Okul öğrencileri tüm Sökelilerin takdirini kazanan faaliyetlerde bulunur. (Anadolu, 5 Ocak 1946) Aynı dönem içinde Çine ilçesi, bir ortaokula kavuşur. (Demokrat İzmir, 11 Ekim 1948) 1949-1950 eğitim yılında Karacasu ortaokulu açılır. Okulun öğretmen kadrosu atanır. Okul geçici olarak bir ilkokul binasında hizmet verir. (Anadolu, 30 Ağustos 1949) Kuşadası'nda da bir ortaokul açılır. (Anadolu, 2 Ekim 1949).⁵Koçarlı'da bir ortaokul yaptırılması için deve güreşi tertip edilir. Buradan 4.500 lira gelir temin edilir. (Anadolu, 3 Şubat 1950) Nazilli Ortaokulunu sıkışıklıktan kurtarmak için 60 bin lira keşifle bu okula ek bina yaptırılır. (Anadolu, 11 Kasım 1946). Ortaklar Köy Enstitüsü bünyesine 1949 itibariyle 3 yeni bina daha kazandırılır.⁶ Enstitü'nün kurulduğu saha bataklık, kıraç bir arazidir. Burası,

⁴ Liseyle ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Emre Özbey (2009), 'Aydın Lisesi' YTL Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

⁵ Bu okul öğretmen kadrosu geçici olarak ilkokul öğretmenlerinden oluşturulmuştur. Bu okula ait bina yapılması ise ekonomik sebeplerden dolayı kısa zamanda mümkün görülmedikçe Tekel İdaresi'ne ait bir binayı Milli Eğitim istemiştir. Bunun üzerine iki kurum arasında çok büyük bir tartışma çıkmıştır (Anadolu, 13 Kasım 1949).

⁶ Bunlardan bir tanesi 500 kişilik yemekhane salonudur. Bu yemekhane salonunun üst katı yatakhane olarak kullanılacaktır.

tarım yapılabilecek bir şekilde dönüştürülüp ve köylüye örnek, modern bir irfan yuvası haline getirilir. Enstitü çevresindeki sıtma tehlikesi ortadan kaldırılır. Öğrencilere işliklerde marangozluk demircilik, yapı (inşaat), tarım alanlarında uygulamalı eğitim verilir. Okula ait 3000 dekarlık arazinin 970 dekarında çiftçilik uygulamaları yapılır. Okulun elindeki fazla arazinin ise köylüye dağıtılması düşünülür. 1949-1950 eğitim-öğretim döneminde öğrenci sayısı 400'den 481'e; 18 olan kız öğrenci sayısı da 51'e ulaşır. (Anadolu, 18 Ocak 1950)

3. 1. Erbeyli'nin Konumu

Erbeyli, Aydın merkeze 17 km uzaklıkta ve İzmir-Aydın demiryolu ile karayolu üzerinde kalır. Burası merkeze yakın olmanın ve işlek bir kara yolu üzerinde bulunmanın tüm olanaklarını kullanmaktadır. Burada İncir Araştırma Kurumu, Tarış'e bağlı bir kooperatif, modern tavuk çiftlikleri, prina ve yağ fabrikaları, sağlık ocağı vardır. Bu kurumlar, kuzey dağlık alanda yer alan Arzular, Akçeşme, İsafakılar, Hamitler ve Eğrek gibi köylere de(mahalle) hizmet vermektedir. Erbeyli konumundan dolayı Geç Dönem Osmanlı'sına emperyalizmin girmesinden oldukça etkilenir. Bunda 'demiryolunun Erbeyli sathından geçmesi etkilidir.' (Arıkan, 1993:14) Yine Erbeyli Kurtuluş Savaşı sırasında ilk işgale uğrayan yerlerdendir. Yunan işgal güçlerinin ikmal yeri olarak önemlidir. Erbeyli'de bir gece Yunan karargâhına efeler tarafından baskın yapılır. Baskın sonrası Yunan birlikleri pek çok masum köylüyü katlederek bunun intikamını alır. Cumhuriyet dönemindeyse aydınlanma ve kalkınmanın merkezlerinden biri de Erbeyli'dir. 1931'de Erbeyli İlkokulu inşa edilir. (Öztürk, 1999:60) 1938'de bugünkü İncir Araştırma Kurumunun temelini oluşturacak Bahçe Kùltürleri Merkezi açılır. Erbeyli ilkokulu yakın çevrede yer alan Ömerbeyli, Sınırteke, Akçeşme köylerine de hizmet verir. Türkiye 1997'de sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitime geçer. Ancak 1992'de Erbeyli kendi imkânlarıyla yaptırdığı yeni binasında eğitime başlarken 8 yıllık zorunlu eğitim için pilot okul seçilir. Eğitimin 4+4+4 olarak yapılandırıldığı günlerde ise aynı okul binasında hem ilkokul hem ortaokul hizmet vermeye başlar. Buraya çevre mahallelerden taşımali öğrenci de gelmektedir.

3. 2. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Erbeyli'de Kadın Nüfusun Eğitimden Yararlanma Oranı

Tablo 1: Kız ve Erkek Öğrenci Sayısı

ERBEYLİ İLKOKULU (1933-1953) ⁷	
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	692
ERKEK ÖĞRENCİ SAYISI	542
KIZ ÖĞRENCİ SAYISI	150

Erbeyli ilkokulu öğrenci kütüklerine göre okulda kaydı bulunan kız öğrenci sayısı oldukça düşüktür. Tablodaki verilerde kız ve erkek öğrenciler arasında sayısal olarak derin fark var olması hayli dikkat çekicidir. O döneme tanıklık etmiş kişiler, o dönemde kızlara önem verilmediği, kızların genelde okula gönderilmediği, erken yaşta evlendirildiğini ifade etmektedir. (Necmettin Aydın'la Yapılan Görüşme, Tarihi: 12.10.2001). Bu şifahi ifadeleri resmi evraklar da doğrulamaktadır. (Erbeyli İlkokulu 2. Nolu Öğrenci Kütüğü s:154) Şu anda Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaşanan, duyduğumuzda şaşırduğumuz kimi gelişmeler (Gürkan, 2003:57) bir dönem batı illerinde de yaşanır. Cumhuriyetin ilk yıllarında taşrada kadın nüfus adına eğitimde bir açmaz vardır. Bu durum Cumhuriyetin

⁷ Erbeyli İlköğretim 1 ve 2 numaralı öğrenci kütükleri. Akdağ M. tarafından istatistiğe dökülmüştür.

gerçekleştirmiş olduğu büyük atılımları yadsımanız anlamına gelmez. Bu durum, yılların getirmiş olduğu alışkanlıklar, ihmal ve fakirlik gibi kavramlarla açıklanabilir. Cumhuriyet değerlerinin topluma yerleştirilirken karşılaşılan güçlükleri ifade eder. Hedeflerin gerçekleştirilmesinde onu sekteye uğratabilecek pek çok gelişmenin ortaya çıkabileceğini bize anlatır.

3. 3. Tek Partiden Çok Partili Yaşama Erbeyli’de Okulu Terk Sorunu

Tablo 2: Erbeyli’de Okulu Terk Eden Öğrenci Sayısı

ERBEYLİ İLKOKULU (1933-1953)	
TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI	692
OKULU TERK EDEN ÖĞRENCİ SAYISI	104

Okulu terk etme Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitimin en önemli sorunlarından birisidir. 1933-1953 arası süreçte Erbeyli ilkokulunda toplam 104 öğrenci okulu terk eder. Buna okula hiç kaydını yaptırmayan çocukların sayısını da eklersek bu rakam artacaktır. O dönemde okulu terk etmiş Necmettin Aydın ‘*söz konusu devirlerde çok fakir olduklarını; öğretmenlerin çok dövdüğünü; ailelerin eğitime fazla önem vermediğini*’ anlatır. Kuyulardan evlere su taşımanın dahi o zamanlarda oldukça vakit aldığını, davranın güdülmesi gerektiğini; bu işler için de çocukların kullanıldığını aktarır.’ Belgeler de Necmettin Aydın’ın aktardıklarını doğrulamaktadır. Erbeyli öğrenci kütüklerinde farklı farklı öğrenciler için: “*evlendiğinden kaydı silindi, fakir olmasından dolayı aile kayıt sildirdi, göçmen olduklarından öğrencinin kaydı silindi*”⁸ gibi ibarelere sıkça rastlamak mümkündür. Okulu terk nedenleri arasında yaş büyüklüğü, göçmenlik gibi etmenler de sayılabilir. Okulu terk eden öğrenciler yanında okulda kör-topal eğitim alan öğrencilerin devamsızlıkları göz önünde alınacak olursa tablo vahimleşmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında okulun açık olduğu gün sayısı azalırken öğrencilerin devamsızlık oranını iki kat civarında artar. Bir öğrencinin, devamsızlık çizelgesi şöyledir:⁹

Tablo 3: Erbeyli İlkokulu’nda Devamsızlık Durumu (1937-1942)

Yıllar	Sınıf	Okulun Açık olduğu gün sayısı	Devamsız olunan gün sayısı
1937-1938	1	156	32
1938-1939	2	156	30
1939-1940	3	119	61
1940-1941	4	97	67
1941-1942	5	188	Kayıt yok

⁸ Burada göçmenlik çok geniş biçimde ele alınmalıdır. Mevsimlik tarım işçiliği eğitimin önündeki en büyük engeldir. Bir köydeki yoksul bir aile çok uzaklarda bulunan tarlalara 1-2 aylığına pamuk toplamaya gitmektedir. Çok kötü barakalarda kalan bu aileler çocuklarını da yanlarında götürdüğünden onların eğitimi aksamaktadır. Hayvan bakımı, tarla ve çiftlik gözcülüğü ve bedellik nedeniyle yoksul aileler sürekli yerlerinden kopmaktadır. Yine Aydın’da İncir toplama zamanında, Aydın ili Kuzey sahası(Köşk, Germencik, İncirliova), güney saha köylerinden(Menteşe), geçici tarım işçisi tedarikine gitmektedir. Gelen bu ailelerin çocukları okulu dolayısıyla terk etmektedir.

⁹ Öğrencilerin geneli de devamsızlık konusunda aynı eğilimi göstermektedir.

İmparatorluk döneminde sadece vergi ve asker kaynağı olarak görülen köy-köylü yâda taşra Cumhuriyet döneminde aydınlanmanın bel kemiği sayılır. Ancak taşranın böyle talebi ve isteği yoktur. Onun için Cumhuriyet döneminde eğitim zorunlu, ücretsiz ve kamusal hizmet haline getirilir. Bununla yetinilmez köye uyumlu öğretmenlerin yetiştirilmesine önem verilir. Köy Enstitüleri bu amaca hizmet etsin diye kurulur.¹⁰ Bu okullardan mezun olan öğretmenler inek sağıp güzel bir yapı inşa edebilmektedir. Yeni rejimin köydeki yegâne temsilcileridir. Bu öğretmenlerin çoğu, görev yaptığı köyde kalır, burada kaldığı için asla huzursuzluk çekmez. Bu da öğretmen motivasyonu açısından eğitimin kalitesini artırır. Taşrada bugün yaşanan öğrencilerin sık öğretmen değiştirmesi, yâda öğretmen atanamaması gibi sorunlar o dönem de pek yaşanmaz.

Erbeyli'deki sorunları Aydın ili genel eğitim istatistiklerine baktığımızda daha anlamlı bir yere oturtabiliriz. Öğrenci kütüklerindeki verilerin il genel istatistiklerine uyumlu olduğu görülür. Kütük verileri, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve siyasi durumun küçük bir yansımasıdır. Aydın ilinin aynı dönemlere ait genel eğitim istatistikleri şöyledir:

Tablo 4: Aydın İlinde İlkokul Düzeyinde Eğitim Durumu

Aydın İlinde İlkokul Düzeyinde Eğitim Durumu (Aydın İl Yıllığı, 1973: 83).									
Yıllar	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Erkek Öğrenci Sayısı	Kız Öğrenci Sayısı	Toplam Öğrenci Sayısı	Mezun Erkek Öğrenci Sayısı	Mezun Kız Öğrenci Sayısı	Toplam Mezun Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı %
1935/1940	100	285	10,876	4,518	15,397	769	254	1023	16
1940/1945 II.Dünya Savaşı Dönemi	114	351	13,754	7,639	21,393	1273	425	1698	17.3
1945/1950 Çok Partili Yaşama Geçiş Dönemi	225	485	17,460	10,770	28,230	1,533	601	2,134	34.1
1950/1955 DP İktidarı Dönemi	276	673	21,134	15,201	36,335	2,248	1,240	3,488	10.4

II. Dünya Savaşı'yla durma noktasına gelen eğitim yatırımları, çok partili yaşama geçiş sürecinde tekrar ivme kazanır. İktidar Partisi CHP, eğitim kurumlarını bu dönemde tekrar güçlendirmeye, daha yaygın ve çeşitle hale getirmeye çabalarken, bir yandan da muhalefetin bu eğitim kurumlarına getirmiş olduğu eleştirilere cevap vermeye çalışır.

¹⁰ Köy Enstitüleri 28.12.1938-12.08.1946 yılları arasında görev yapmış Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde açılmıştır. Daha ayrıntılı bilgi için Bkz. Prof. Şengör A., 'Hasan Ali Yücel ve Türk Aydınlanması' TÜBİTAK yayınları 2. Baskı Ankara, (2003).

3. 4. 1933-1953 Arası Erbeyli Göçleri

Erbeyli İlkokulu öğrenci kütüklerinde göre 1933-1953 arası 42 öğrenci Erbeyli göçleriyle ilgili kaydı vardır. Bu öğrencilerin on sekizinin babasının memurdur. Burada görevli öğretmen, ziraat teknikeri, demiryolu makasçısı gibi memurlar Erbeyli’de ikamet etmektedir. Çocuklar babalarının görev yerinin değişmesine bağlı olarak göç etmektedir. Memur çocuklarını çıkarttığımızda Erbeyli’de ciddi bir göç eğilimi görülmez. Yine 1930-1950 arası Bulgaristan’dan Türkiye’ye yapılan büyük göçlerin izlerini Erbeyli İlkokulu kayıtlarında bulmak mümkündür. Bu şekilde kayıtlarda beş öğrenci ismi vardır. Bölgede göçmen ailelerine ‘macur’ denir. İlk göç esnasında ailelerin bir kısmı Erbeyli okul binasına yerleştirilir. Daha bu ailelerden kimisi köyde ikamete devam ederken kimi aileler yer değiştirir. Macur ailelerinin pek çoğuna köy merasından yer verilir.

1953 sonrası Erbeyli kendisinin kuzeyinde kalan dağ köylerinden göç alır. Günümüzde ise Erbeyli hale göç verme eğilimi zayıf; göç alma eğilimi yüksek bir yerdir. Doğu, Güneydoğu, İç Anadolu bölgelerinden yüklü miktarda olmasa da göç almaktadır.

3. 5. 1933-1953 Erbeyli İlkokulunda Okutulan Dersler

Zeki Mesud Alsan hatıratından 1907’li yıllarda Osmanlı Devleti’nde Aydın’da Zeyniye Mektebi’nde ‘*Kıraat, Esma-i Türki ve İmla, Sarf-ı Osmani, Tarih, Coğrafya, Hesap, Hatt-ı rık’a,*’ gibi dersler okutulduğunu anlaşılır. (Alsan, 2002:44) 1933’e geldiğimizde Erbeyli İlkokulu’nda ‘*Türkçe, Hayat bilgisi, Tarih, Coğrafya, Yurt bilgisi, Hesap, Hendese, Resim, Elişi, Jimnastik*’ gibi dersler okutulmaktadır. Cumhuriyet döneminde ders seçiminde çok büyük değişiklikler olur. Bu dönemde okutulan Yurttaşlık ve Hayat Bilgisi gibi dersler insan eğitime, çağdaşlaşmaya, yurt ve millet bilinci uyandırmaya yönelik derslerdir. Yukarıda kimi derslerin aynı isimli olduğu görülür. Ancak ‘bu derslerin içerik ve işleyiş yöntemleri birbirinden farklıdır. Örneğin ‘Cumhuriyet öncesi tarih derslerinde Osmanlı padişahlarının şahsiyetleri ve İslam tarihi üzerinde durulurken Cumhuriyet döneminde şahsiyetler ve yaptıkları üzerinde değil medeniyetler üzerine vurgu yapılır. Konular, Türk milletinin milli bilincini uyandırmaya yönelik olarak işlenir.’ (Atakul ve Türkel, 1999: s.201)

1924 Sonrası Derslerde Yapılan Değişiklikler/Vasfi Çınar’ın Milli Eğitim Bakanlığı Dönemi:

“**Kaldırılan Dersler:** Ruhیات, Terbiye, Felsefe, Malumat-ı Hukukiye, Malumat-ı İktisadiye, Fen Tarihi, Usul-ü Defter, Arapça ve Farsça

Konulan Dersler: Ev İdaresi, Atölye Uygulamaları, Laboratuvar (Başgöz ve Howard, 1968: s.101-106)

Yeni Bir Ders Yurt Bilgisi: Derste cumhuriyet anlayışı önceliklidir. Derse göre, bağımsız hükümeti olmayan uluslar esirdir. Türk devleti müstakil bir cumhuriyettir. Ferdin hürriyeti, mensubu olduğu milletin hürriyetine bağlıdır. Dini esaslara dayanan saltanat yapısı ve halifelik makamı hainliği ifade eder. Cumhuriyet halk idaresidir. Alt yapısında Milli Mücadele ve İnkılaplar vardır. Cumhuriyetin erken döneminde coğrafya dersinin en temel amacın çocuklarda vatan sevgisini uyandırmak ve vatana ait bilgileri artırmak olduğu bunun içinde söz konusu derslerin vatan coğrafyası etrafında yürütülmesi gerektiği ilgili ders müfredatlarında belirtilmiştir. (İlk Mektep Müfredat Programı, 1930: 78) 1939 Maarif Şurası Kararları doğrultusunda, ders kitaplarını bakanlık basıp dağıtacaktır. Kitaplar üç yılda bir

değiştirilecektir. Kitapların yazımı konusunda yarışma düzenlenecektir, dereceye girenlerin kitapları basılacaktır. II. Dünya Savaşı nedeniyle 1945'e kadar aynı kitaplar okutulacaktır. Hasan Ali Yücel'in bakanlığı döneminde illerde bakanlık kitapevleri açılır. (Başgöz ve Howard, 1968: 107-113)

4. Sonuç

Erbeyli İlkokulu, 1933 yılında açılır. Demiryolu üzerinde kalan bir köyde dahi bir okulun geç açılması bir devletin siyasi ve ekonomik durumuyla eğitimi arasında sıkı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Cumhuriyet, bir savaş mirası üzerine kurulmuştur. Üstelik Osmanlı'nın borçlarının büyük bir kısmı da Genç Cumhuriyet'in omuzlarına bırakılmıştır. Kapitülasyonlar kaldırılrsa dahi bunun için ilgili yabancı imtiyaz sahiplerine on yıla varan bir mehil süresi tanınmıştır. Aynı yıllarda 1929 Dünya Ekonomik Buhranı Türkiye'yi de derinden etkilemiştir. Hemen sonrasında ise II. Dünya Savaşı'nın başlaması Türkiye'nin eğitim ideallerinin gerçekleştirilmesinde büyük sekteye uğratmıştır. Devlet, okul binası yapma işini taşrada köylüyü yükümlü kılmıştır. Oysaki köyde eğitim işleri pek iyi gitmemektedir. Erbeyli İlkokulu Öğrenci Kütüklerinden anladığımız kadarıyla öğrenciler, okula devam etmede güçlük çekmektedir. Bu kütükler o yıllarda yaşanan genel siyasi olayların özeti gibidir.

Anadolu insanının genelinin Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitimi önemsememesinin sosyolojik analizini yapmak gerekir. Osmanlı'da eğitim yaygın değildir. Okula gidenlerse kendini geliştirememektedir. Çünkü genelde dersler dini öğrenmeye, Kuran-ı Kerim'i ezberlemeye yöneliktir ve insanlara düşünme ve yorumlama fırsatı vermez. Türkiye Cumhuriyeti kurulurken sadece Osmanlı borçlarını miras almaz, böyle bir insan kaynağını da devralır. Cumhuriyetin benimsenmesinde en büyük yükü ilkokullar üslenir. Bazı meselelerin kavranması ailede başlar. Bu yüzden Cumhuriyetin ilk yıllarında birkaç kuşakta Cumhuriyet'in benimsenmesi güçtür. Çünkü insanlar yüzyıllardan beri süre gelmiş tebaa anlayışıyla yetişir. Bu yüzden ilk yıllarda ailenin çocuğuna Cumhuriyet'i benimsetmek yolunda hiçbir faydası olmaz hatta yarardan çok zararı dokunur. Çağdaş ilkokul eğitimiyle o gencecik beyinler işlenip, yönlendirilir. Bu sayede birkaç kuşak sonra Cumhuriyetçi eğitim, çağdaş, aydın, eğitimli ailelerde başlar.

Sonuç olarak 1933-1953 arası öğrencilerin okulu terk ediş oranının yüksekliğinden 'taşrayı dönüştürmenin zor olduğu yâda kente göre taşrada değişimin ağır seyrettiği' yargısı çıkartabilir. Yine aynı tarihlerde Dünya ekonomik buhranının yaşanması, II. Dünya Savaşı'nın olması Türkiye ekonomisini derinden etkiler. Ülkede fakirliğin artması en önemli okulu terk nedeni olur. Eğitim bütün yönleriyle ekonomiye bağlıdır.' Dış dünyada meydana gelen önlenemez gelişmeler, aydınlanma etkinliklerini; Türk eğitim sisteminin amaçlarını gerçekleştirme çabalarını sekteye uğratır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları:

Erbeyli İlkokulu Öğrenci Kütükleri 1 ve 2 Numaralı Defterler
CHP Aydın İl Kongresi (3.12.1948) İlçe Kongrelerinden Gelen Dileklerin Özeti
Cumhuriyetin 15.Yılında Aydın, CHP Basımevi, Aydın,
İlk Mektep Müfredat Programı, Devlet Matbaası, İstanbul, 1930.

Gazeteler:

Anadolu
-Demokrat İzmir
-Hizmet

- AKDAĞ, Menderes (2018), **Bir Başbakanın Doğuşu ve Onu Doğuran Şehir, Adnan Menderes'in Muhalefet Yılları ve Aydın İli (1946-1950)**, Aydın.
- ALSAN, Zeki M (2002), **'Mustafa'nın Romanı-Memleket Çocuğu(1889-1907 Aydın ve İzmir Hatıraları)**' Vadi Yayınları.
- ARMAOĞLU, Fahir(1998), **'20. yüzyıl Siyasi Tarihi cilt 1-2'** Alkım Yayınları, İstanbul.
- ARIKAN, Zeki(Editör), (1993), **Tariş Tarihi.**
- AYBARS, Ergün(2000), **'Atatürkçülük ve Modernleşme'** İzmir.
Aydın İl Yıllığı, (1973).
- BAŞARAN İbrahim. E(1987). **'Eğitime Giriş'** 6.Baskı, Ankara.
- BAŞGÖZ İlhanHOWARD E. Wilson(1968), **'Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk'** Dost Yay. Ankara.
- BAYSAN, Gaip(1967), **Milli Mücadele ve Sonrasında Atatürk ve Demokrasi**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara.
- DİNÇ, Sait(1999). **Cumhuriyet Döneminde Yapılan Milli Eğitim Şuraları ve Alınan Kararların Uygulamaları(1923-1960)**, Hacettepe Üv. Ankara.
- DAVER, Bülent(1976), **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara.
- DAVIS, James C(2009), **İnsanın Hikâyesi**, İşbankası Yayınları, İstanbul.
- EROĞLU, Hamza(1990), **'Türk İnkılap Tarihi'** Ankara.
- FEROZ Ahmad(1999), **'Modern Türkiye'nin Oluşumu'** Kaynak Yayınları, İstanbul .
- GÖK,Fatma(editör) (1999),**'75 Yılda Eğitim'** İş Bankası-Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul,
- GÜLÖKSÜZ, Yiğit(Genel Koordinatör), (1999), **'Liseli Gençlerin Gözüyle Cumhuriyetimiz-Yerel Tarih Yarışması'** Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.
- GÜRKAN,Emrah(2003), **'80. yılında Cumhuriyet-Ne kadar Muasırlaşabildik'** Güncel Yayınları, İstanbul.
- 'İzmir Liseler Arası tarih Yarışması'**(2003), İzmir B. Şehir B. Kent Kitaplığı Yayınları, İzmir.
- KARTEKİN Enver (1973), **Devrim Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi**, Sinan Yayınları, İstanbul.
- LEWIS, Bernard(1984), **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, TTK Yayınlar, Ankara.
- ÖZAKIN, Gülsün(2004), **İlk ve Ortaöğretim Ders Kitaplarında Laiklik(1929-1960)**, YTL, İstanbul.
- ÖZBEY, Emre (2009) **'Aydın Lisesi'** YTL, Aydın.
- ÖZTÜRK, Adil Adnan (1999). **'Türkiye'de Modern Eğitimin Gelişimi ve Aydın İli'** Aydın.

- SAKAOĞLU, Necdet (2003), '**Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**' Bilgi Üniv. Yay. İstanbul.
- ŞAHİN, Mustafa(1992), Bir Halk Eğitim Çalışması Örneği Olarak Millet Mektepleri, **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, Cilt: I, Sayı: 2, DEÜ, İzmir.
- ŞENGÖR A (2003), '**Hasan Ali Yücel ve Türk Aydınlanması**' TÜBİTAK Yayınları 2. Baskı, Ankara.
- VAHAPOĞLU, Hidayet M (1990), **Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları**, Türk Kültürü Araştırma Enst. Yayınları, Ankara.

İnternet:

- <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-82570/tbmm-ilk-bakanlar-kurulu-3-mayis-1920.html>
Erişim Tarihi: 13.07.2019.
- <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm> Erişim Tarihi:13.07.2019
- <https://www.youtube.com/watch?v=S90x2CtCBDk&t=123s> Erişim Tarihi:13.07.2019.

Sözlü Kaynak:

- AYDIN, Necmettin, 1932 Erbeyli doğumlu, çiftçi, Görüşme Tarihi ve Yeri: 12.10.2001, Aydın.
- CERİT, Emine, 1932-Çine kargı doğumlu, Köylü, Tarım İşçisi, Görüşme Tarihi ve Yeri 28.11.2016, Aydın.
- ÖZÇÖLLÜ, Meral, 1932 İstanbul doğumlu, Aydın Lisesi'nin İlk Öğretmenlerinden, Görüşme Tarihi ve Yeri: 8.11.2015- Aydın'da evinde.
- ÖZÇÖLLÜ, Necati, 1926 Aydın doğumlu, tüccar, Görüşme Tarihi ve Yeri: 8.11.2015- Aydın'da evinde.